

WIOLETA WIECZOREK-PŁOCHOCKA

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi
w Józefowie

„DIGITAL NATIVES” – SZANSE I ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE Z WYKORZYSTANIA NOWOCZESNYCH MEDIÓW W PROCESIE KSZTAŁCENIA

„DIGITAL NATIVES” – OPPORTUNITIES AND THREATS RESULTING FROM THE USE OF MODERN MEDIA IN THE EDUCATION PROCESS

STRESZCZENIE

Celem niniejszego artykułu jest przeanalizowanie najważniejszych szans i zagrożeń związanych z wykorzystaniem nowoczesnych mediów w procesie kształcenia i wychowania pokolenia nazywanego „digital natives”. Pokolenie to uważane jest za generację traktującą nowoczesne rozwiązania technologiczne, komunikacyjne i informacyjne jako coś naturalnego. Cechę tę można efektywnie wykorzystać w szkole. Aby tak się jednak stało, konieczna jest właściwie zaplanowana i zrealizowana edukacja medialna, która pozwoli wykorzystać szanse oraz eliminować zagrożenia, które wiążą się z korzystaniem przez młodych ludzi z technologii cyfrowej.

ABSTRACT

The aim of this article is to analyze the most important opportunities and threats related to the use of modern media in the process of educating and educating the generation known as “digital natives”. This generation is considered to be a generation that treats modern technological, communication and information solutions as something

natural. This feature can be used effectively in school. For this to happen, however, it is necessary to properly planned and implemented media education, which will allow to take advantage of the opportunities and eliminate the risks associated with the use of digital technology by young people.

SŁOWA KLUCZOWE: *digital natives, media, kształcenie, wychowanie, edukacja medialna.*

KEYWORDS: *digital natives, media, education, upbringing, media education.*

WPROWADZENIE

Edukacja XXI w. nie może funkcjonować w oderwaniu od szybko zachodzących zmian w sferze medialnej, oczekiwań uczniów oraz możliwości, jakie oferują nowoczesne technologie teleinformatyczne. Dzisiejsza szkoła musi umiejętnie zagospodarować potencjał, jaki wynika z efektywnego wykorzystania mediów w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Podstawą tego jest właściwie zorganizowana edukacja medialna, która powinna rozpoczynać się już na etapie edukacji przedszkolnej i towarzyszyć uczniowi na kolejnych szczeblach edukacji. Celem niniejszego artykułu będzie omówienie najważniejszych szans i zagrożeń związanych z wykorzystaniem nowoczesnych mediów w procesie kształcenia i wychowania w kontekście oczekiwań oraz możliwości młodego pokolenia, określanego za Markiem Prensky'm jako „digital natives”. Zgodnie z tą nazwą pokolenie dzisiejszych dzieci i nastolatków to generacja nowej ery, tzw. cyfrowych tubylców, którzy obcują z komputerem, Internetem, smartfonami czy mediami społecznościowymi w zasadzie od urodzenia. Stosownie do tego nowoczesne media są przez nie odbierane jako coś naturalnego i coś, z czym mają do czynienia na co dzień. Stworzenie efektywnego systemu edukacji medialnej nie tylko jest więc potrzebą, ale wręcz koniecznością, ponieważ efektywne wykorzystanie mediów w procesie kształcenia w dużej mierze warunkuje jego efektywność.

CHARAKTERYSTYKA PODSTAWOWYCH POJĘĆ – „MEDIA” I „DIGITAL NATIVES”

Aby zrealizować przedstawiony cel, niezbędne jest już na wstępie wytłumaczenie najważniejszych pojęć związanych z omawianym tematem. Pojęcia te zdeterminowane są tytułem pracy. Mowa o „mediach” oraz anglojęzycznym zwrocie „digital natives”. W przypadku terminu „media” z pomocą może przyjść definicja stworzona przez Mateusza Niecia. Autor ten definiuje media jako:

... każdego rodzaju środki przynoszące informację (komunikaty) – nie tylko te, które spełniają kryterium prasowości. Poza prasowymi mediami (dzienniki, czasopisma, radiofonia, telewizja, portale internetowe) do mediów masowych lub ogólnie do mediów zaliczane są także płyty, kasety, książki, kino, plakaty, ulotki, billboardy, słupy ogłoszeniowe¹.

Przytoczona definicja pokazuje w ogólnym zarysie, w jaki sposób należy rozumieć pojęcie „media”. Należy jednakże pamiętać o tym, że świat mediów bardzo szybko się zmienia i miejsce tradycyjnych mediów, takich jak prasa, radio czy telewizja, zajmują tzw. nowe media, które stają się coraz bardziej interaktywne, przez co dotychczasowy podział od momentu nastania ery cyfrowej, znacząco stracił na znaczeniu. Zdanie to podziela Mateusz Nieć, który zwraca uwagę, że dawniejszy „autokratyczny” model mediów ustępuje modelowi „demokratycznemu”, gdzie to odbiorcy odgrywają coraz większą rolę, maleje rola ramówki, a publiczność może tworzyć własny przekaz. Stosownie do tego głównym wyznacznikiem „nowych mediów” jest interaktywność, indywidualizacja, wirtualność, hipertekstualność, rozproszone w czasie i miejscu audytorium (asynchronizm), cyfryzacja oraz rozwój technologiczny². Za Hanną Tomaszewską można powiedzieć, że termin ten odnosi się do różnego typu środków przekazu, które bazują na wykorzystaniu technologii cyfrowej, i które dzięki ciągłemu udoskonalaniu parametrów, obniżeniu kosztów wytworzenia czy miniaturyzacji stały się obecnie powszechnie dostępne³. Do „nowych mediów” zalicza się komputery, sieci komputerowe (zwłaszcza Internet), telefony

¹ M. Nieć, *Komunikowanie społeczne i media*, Wolter Kluwer, Warszawa 2010, s. 64.

² W. Biel, *Nowe media – interpretacja pojęcia w kontekście pedagogicznym*, „Edukacja – Technika – Informatyka” 2017, nr 1/19, s. 281–283.

³ H. Tomaszewska, *Młodzież, rówieśnicy i nowe media. Społeczne funkcje technologii komunikacyjnych w życiu nastolatków*, Zak, Warszawa 2012, s. 61.

komórkowe, media społecznościowe oraz innego typu aplikacje i urządzenia wykorzystujące nowoczesne technologie do przekazywania informacji oraz służące ułatwieniu komunikacji⁴. Mając to na uwadze, mówiąc o „nowych mediach”, odwołujemy się zarówno do technologii (techniki) komunikowania się i przekazywania informacji (zwłaszcza cyfrowej), urządzeń (komputer, telefon), jak i zawartości (np. treści dostępne w mediach społecznościowych czy Internecie)⁵.

Przedstawiona powyżej analiza odnosząca się do nowych mediów jest niezbędną, aby przejść do drugiego kluczowego pojęcia, czyli terminu „digital natives”. Pojęcie to po raz pierwszy zostało użyte przez M. Prensky’ego, który w swym artykule zatytułowanym *Digital Natives, Digital Immigrants*⁶ użył go dla określenia nowego pokolenia tzw. tubylców cyfrowych. Za Anną Michniuk, Pauliną Koniczną i Anną Pastwą można powiedzieć, że są to osoby „... które można określić mianem »native speakerów« technologii komputerowej, gier video i Internetu”⁷. Warto podkreślić, że termin ten odnosi się do opisanych wcześniej „nowych mediów”, wykorzystywanych mniej więcej od połowy lat dziewięćdziesiątych. Są to czasy w których szybko postępująca rewolucja technologiczna (komunikacyjno-informacyjna) nałożyła się na zmiany w stosunkach społecznych, demograficznych oraz politycznych⁸. Można więc powiedzieć, że w ostatnim dwudziestopięcioleciu ukształtowany został zupełnie nowy „cyfrowy” świat, zamieszkiwany przez nowych mieszkańców, których określa się mianem „digital natives”⁹.

Podobnie jak uczynił to Prensky w swym artykule, można dokonać podziału na społeczeństwa „dwóch prędkości”. Pierwsze to „digital natives”, tworzone

⁴ W. Biel, *Nowe media...*, s. 281.

⁵ H. Tomaszewska, *Młódzież, rówieśnicy...*, s. 61.

⁶ M. Prensky, *Digital Natives, Digital Immigrants*, „On the Horizon. MCB University Press” 2001, Vol. 9/5.

⁷ A. Michniuk, P. Koniczna i A. Pastwa, *Młodzi pedagodzy kontra Digital natives*, „Kultura Popularna” 2014, nr 3(41), s. 115.

⁸ M. Such-Pyrgiel, *The Socio-Demographic Changes in Contemporary Polish Society- Selected Issues, Politické Vedy* 2018, vol. 21, nr 4, <http://doi.org/10.24040/politicke-vedy.2018.21.4.162-177>, s.162-177; por. M. Such-Pyrgiel, 2014, *Legal changes against the family and single people in twenty first century in Poland*, *Annales Universitatis Apilenis Series Jurisprudentia*, Alba Iulia, Vol. 17/2014, s. 148-156, ISSN 1454-4075; por. M. Such-Pyrgiel, 2012, *System wartości osób żyjących w pojedynkę w świetle wyników badań własnych*. *Academic Journal of Sociology*, 7/2012, Wydawnictwo UKSW, Warszawa, ISSN 2299-2367; s.77.

⁹ M. Such-Pyrgiel, *Człowiek w dobie cyfrowej transformacji*. Studium socjologiczne, wyd. Adam Marszałek, Toruń 2019, ss. 347, ISBN 978-83-66220-96-6 s. 144-148.

jest przez pokolenia, które od urodzenia posługują się takimi narzędziami jak Internet, media społecznościowe, Facebook czy smartfony, natomiast drugie to tzw. digital immigrants. Ci drudzy urodzili się przed nadejściem rewolucji cyfrowej i musieli nabyć odpowiednie umiejętności, aby móc sprawnie poruszać się w świecie wirtualnym¹⁰. Pomimo że w wielu przypadkach umiejętność ta została przez nich opanowana w stopniu zadowalającym i poruszanie się w świecie wirtualnym nie sprawia im problemu, świat ten nie jest ich światem „naturalnym”. W przypadku „digital natives” mamy do czynienia z zupełnie inną sytuacją, ponieważ przedstawiciele tej generacji traktują cyberprzestrzeń, jako właśnie coś naturalnego – świat, który towarzyszy im niemalże urodzenia i w którym funkcjonują na co dzień¹¹.

FUNKCJE MEDIÓW, ICH WPŁYW NA WYCHOWANIE I KSZTAŁCENIE POKOLENIA „DIGITAL NATIVES” ORAZ ROLA WŁAŚCIWIE ZORGANIZOWANEJ EDUKACJI MEDIALNEJ

Ponieważ nowe media stanowią dziś nieodzowny element życia każdego dziecka i nastolatka, kwestia ich właściwego wykorzystania w kształceniu i wychowaniu nabiera szczególnego znaczenia. Aby jednak w pełni wykorzystać potencjał, jaki drzemie w tych nowoczesnych nośnikach informacji, wiedzy i komunikacji, należy nie tylko być świadomym tego, czym te media się charakteryzują, ale również wiedzieć, jakie funkcje spełniają. Zgodnie z typologią stworzoną przez UNESCO do najważniejszych funkcji dzisiejszych mediów zaliczyć należy:

- funkcję informowania,
- funkcję edukowania,
- funkcję socjalizacji,
- funkcję motywowania,
- funkcję rozwoju kultury,

¹⁰ P. Grochowski, *Lud internetowy i jego folklor. Wprowadzenie*, [w:] P. Grochowski, *Netlor. Wiedza cyfrowych tubylców*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2013, s. 11.

¹¹ E. Nowicka, B. Wałas, *Edukacja medialna dzieci w wieku przedszkolnym*, „Edukacja – Technika – Informatyka” 2018, nr 4/26, s. 151.

- funkcję integracji,
- funkcję rozrywki¹².

Z kolei brytyjski badacz mass mediów Dennis McQuail wyszczególnił następujące funkcje mass mediów, do których odwołują się dzisiejsi badacze. Zgodnie z jego teorią komunikacji mass media posiadają pięć podstawowych funkcji:

- funkcję informacyjną – dzięki której skupiają się na dostarczaniu różnego typu informacji z kraju i ze świata,
- funkcję korelacji – dzięki której media mogą wyjaśniać, komentować i interpretować otaczającą nas rzeczywistość, stają się opiniotwórczym źródłem informacji, wspierają/tworzą autorytety, normy społeczne, socjalizują oraz ustalają priorytety społeczne,
- funkcję ciągłości – za sprawą której upowszechniają dominujący wzorzec kulturowy, wspomagają rozpoznawanie subkultur, nowych trendów w kulturze oraz podtrzymują i współtworzą obowiązujące wartości,
- funkcję rozrywkową – dzięki której są źródłem różnego typu przyjemności, dostarczają relaksu, pozwalają zredukować stres oraz umożliwiają oderwanie się od rzeczywistości,
- funkcję mobilizacyjną – która sprawia, że media mogą prowadzić kampanie społeczne wspierające realizację różnego typu celów społecznych, politycznych, ekonomicznych, religijnych, wojskowych itd.¹³

Analizując dwie przedstawione klasyfikacje funkcji dzisiejszych mass mediów, można zauważyć, że w dużej mierze funkcje te pokrywają się ze sobą. Myśląc o wykorzystaniu ich w procesie kształcenia, należy przede wszystkim brać pod uwagę te, które w największym stopniu mogą przyczynić się do osiągnięcia nakreślonych wcześniej celów dydaktyczno-wychowawczych. W tym miejscu należy zauważyć, że złe wykorzystanie mass mediów w procesie nauczania może przynieść skutki odwrotne od zamierzonych i w takim przypadku można raczej mówić o dysfunkcjach mediów. Dysfunkcje te dotyczą przede wszystkim nieuświadomionego lub ukrytego ich działania, za sprawą którego, jeśli nie zostanie właściwie rozpoznane i w porę wyeliminowane, negatywnie oddziałują na młodego człowieka. Należy zatem zdawać sobie sprawę, że zwłaszcza nowe media, dysponujące bardzo zaawansowanymi rozwiązaniami

¹² M. Nieć, *Komunikowanie...*, s. 79–80.

¹³ M. Morozowski, *Media masowe. Władza, rozrywka i biznes*, ASPRA-JR, Warszawa 2001, s. 115–116.

technologicznymi, mogą w sposób zamierzony wykorzystywać swoje funkcje, aby generować nie zawsze pożądane zachowania i postawy wśród młodych ludzi¹⁴. Ma to tym większe znaczenie, że siła oddziaływania dzisiejszych mediów na dzieci i młodzież, jest tak wielka, że coraz częściej mówi się o wirtualizacji świata oraz o kulturze obrazu, który wypiera kulturę tradycyjną, a zwłaszcza kulturę pisaną¹⁵. Decydującą rolę w tym względzie odgrywają przede wszystkim komputery oraz Internet, które za sprawą swoich możliwości doprowadziły do rewolucji w przekazie medialnym oraz komunikacji międzyludzkiej. Świat dzisiejszych młodych ludzi jest zdominowany przez nowoczesne media, które przyciągają ich atrakcyjną i interaktywną formą przekazu¹⁶. W dużej mierze powoduje to jednak swego rodzaju „ubezwłasnowolnienie czasu”, który mógłby być przeznaczony na naukę, wypoczynek czy inne czynności¹⁷.

Tego typu niepożądane skutki można skutecznie eliminować dzięki właściwie zaplanowanej i realizowanej edukacji medialnej. Jej efektywność jest bardzo ważna, ponieważ rola nowoczesnych mediów będzie rosła i z biegiem czasu będą one coraz silniej uczestniczyć w procesie wychowania i edukacji pokolenia „digital natives”. Stwierdzenie to jest naturalną konsekwencją rozwoju nowoczesnych technologii komunikacyjnych i informacyjnych. Dzisiejsze media tworzą naturalną przestrzeń życiową dla dzieci i młodzieży, funkcjonujących w niej na co dzień, determinując sposób myślenia i działania pokolenia „digital natives”. Z tego względu powinny być w jak najszerszym zakresie wykorzystywane w procesie wychowania i kształcenia teraz oraz w przyszłości. Jak słusznie zauważa Mariusz Przybyła, dzięki zastosowaniu Internetu i nowoczesnych technologii w edukacji przed współczesnymi uczniami otwierają się zupełnie nowe możliwości, a „... szkoła powinna stać się akceleratorem uczniowskich pasji i zainteresowań”¹⁸.

W tym miejscu należy podkreślić, jak wielką rolę odgrywa właściwie prowadzona edukacja medialna, która powinna eliminować różnego typu zagrożenia

¹⁴ A. Kozłowska, *Oddziaływania mass mediów*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2006, s. 76–77.

¹⁵ G. Sartori, *Homo videns. Telewizja i postmyślenie*, Wydawnictwo UW, Warszawa 2007, s. 14–25.

¹⁶ Więcej o ewolucji dzisiejszej rodziny: M. Such-Pyrgiel, *Człowiek w dobie cyfrowej transformacji. Studium socjologiczne*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2019, 123–128.

¹⁷ E. Nowicka, B. Walas, *Edukacja medialna...*, s. 152.

¹⁸ M. Przybyła, *Digital natives vs. digital immigrants? – szkoła a kreatywność on-line*, „Studia Edukacyjne” 2012, nr 23, s. 206.

związane z mass mediami oraz wspierać całokształt rozwoju dziecka we wszystkich sferach¹⁹. Nabywanie odpowiednich kompetencji medialnych staje się więc nagłą potrzebą. Realizacja głównych postulatów edukacji medialnej jest tym łatwiejsza, że pokolenie „digital natives” od najmłodszych lat jest uczestnikiem wirtualnego świata mediów, który w dużym stopniu konkuruje ze światem realnym²⁰. Dzięki dobrze zaprojektowanej edukacji medialnej nauczyciele i rodzice zyskują szansę, że uczniowie nabędą niezbędne umiejętności, aby treści medialne odbierać w sposób prawidłowy aby wybierać te informacje, które są stymulujące dla ich rozwoju. Podstawowym celem edukacji medialnej jest zatem wychowanie kompetentnych medialnie odbiorców, którzy są w stanie właściwie rozpoznać dane medium, poprawnie odczytywać treści i informacje przez nie przekazywane oraz wybrać to, co pozytywnie wpływa na rozwój²¹.

Za Wielisławą Osmańską-Furmanek i Markiem Furmankiem można wyróżnić kilka podstawowych zadań realizowanych przez współczesną edukację medialną. Do najważniejszych można zaliczyć:

- umiejscowienie mediów w kulturze,
- zaznajomienie z możliwościami mediów oraz sposobami umożliwiającymi ich efektywne wykorzystanie zarówno w procesie dydaktyczno-wychowawczym, jak i samokształceniu,
- zaznajomienie ze sposobami komunikowania się poprzez wykorzystanie komputera, a zwłaszcza Internetu,
- zaznajomienie z komunikatami medialnymi oraz ich właściwą interpretacją,
- rozwijanie umiejętności świadomego korzystania ze świata cyfrowego, który ma służyć do stymulowania rozwoju,

¹⁹ A. Gut, Edukacja medialna jako przedmiot akademicki w polskim państwowym szkolnictwie wyższym [w:] Eduard Burda, Carmen Lázaro Guillamón, Magdalena Sitek, State and society facing pandemic, Publisher Comenius University in Bratislava, s. 15-24, <https://doi.org/10.13166/mng/100023>

²⁰ M. Więczkowska, *Co wciąga Twoje dziecko?*, Wydawnictwo M, Kraków 2012, s. 112.

²¹ E. Nowicka, B. Walas, *Edukacja medialna...*, s. 154.

- wykształcenie umiejętności posługiwania się językiem mediów, mając na względzie ich rolę i funkcje, w kontekście realizacji założeń kształcenia i wychowania²².

Analiza przedstawionych powyżej głównych założeń edukacji medialnej pokazuje wyraźnie, że jej wdrożenie umożliwia uczniom uczyć się przede wszystkim krytycznego podejścia do treści dostępnych dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii. Należy podkreślić, że aby efektywnie zrealizować wszystkie postulaty tego typu edukacji, należy zadbać o zgodną współpracę pomiędzy nauczycielami i rodzicami²³. Z uwagi na fakt, że to właśnie rodzice spędzają najwięcej czasu ze swymi dziećmi, muszą oni wziąć aktywny udział i odpowiedzialność za realizację tych celów, ponieważ bez spełnienia tego warunku trudno myśleć o osiągnięciu ostatecznego sukcesu.

PODSTAWOWE SZANSE ZWIĄZANE Z MOŻLIWOŚCIĄ WYKORZYSTANIA MEDIÓW W PROCESIE KSZTAŁCENIA

Aby osiągnąć podstawowe cele nowoczesnej edukacji medialnej, w pierwszej kolejności należy zadbać o to, aby pokolenie „digital natives” stało się świadomymi użytkownikami i odbiorcami przekazu medialnego oraz nauczyło się go efektywnie wykorzystywać do zdobywania wiedzy i rozwijania swoich umiejętności i zainteresowań. Realizacja wyszczególnionych powyżej zadań jest niezbędnym warunkiem tego, aby edukacja medialna przyniosła oczekiwane efekty. Tylko dzięki takiemu podejściu możliwe stanie się wykorzystanie szans, jakie stwarza świadoma, planowa oraz właściwie realizowana edukacja medialna.

Przede wszystkim pozwala ona właściwie stymulować poszczególne sfery rozwoju uczniów – sferę poznawczą, emocjonalną, społeczną oraz fizyczną. W przypadku każdej z tych sfer nauczyciel może wykorzystywać różnego typu treści, począwszy od tych dostępnych w Internecie, poprzez materiały edukacyjne znajdujące się na różnego typu nośnikach, takich jak MP3, MP4, płyty DVD i CD, aż po gry komputerowe czy specjalistyczne programy edukacyjne, dzięki którym można nie tylko przekazywać nowe treści, ale

²² W. Osmańska-Furmanek, M. Furmanek, *Pedagogika mediów*, [w:] B. Śliwerski (red.), *Pedagogika subdyscypliny wiedzy pedagogicznej*, T. 3, GWP, Gdańsk 2006, s. 299.

²³ E. Nowicka, B. Walas, *Edukacja medialna...*, s. 155.

również pozytywnie stymulować koncentrację uwagi, poprawiać zręczność czy koordynację itd. Dużą rolę w tym względzie mogą odegrać np. popularne gry komputerowe, które pomagają w stymulowaniu pamięci roboczej oraz polepszeniu funkcji poznawczych²⁴. Ze względu na swą specyfikę zdecydowanie najmniejsze możliwości związane są ze sferą fizyczną, jednakże również na tym polu można pokusić się o sukcesy. Nie trudno bowiem sobie wyobrazić, że dzieci będą mogły odtwarzać różnego typu występy, piosenki czy innego typu treści, które bez trudu można odnaleźć w Internecie. Właściwe wykorzystanie treści multimedialnych może również przyczynić się do poprawy koordynacji wzrokowo-ruchowej, ruchowo-przestrzennej czy też widzenia, zarówno centralnego, jak i peryferyjnego. Dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii można ponadto wpływać na poprawę refleksu czy też możliwości przetwarzania wielu informacji w krótkim czasie²⁵.

Drugim bardzo istotnym elementem, który determinuje efektywność wykorzystania edukacji medialnej jest fakt, że dzięki zastosowaniu nowoczesnych mediów nauczyciele zyskują szanse atrakcyjnego prezentowania i przekazywania treści programowych zgodnie z zainteresowaniami uczniów. Element ten ma bardzo pozytywny wpływ na zwiększenie poziomu motywacji, która jak wiadomo odgrywa bardzo dużą rolę w procesie kształcenia²⁶. Atutem, który związany jest z panującą obecnie wśród dzieci i młodzieży „kulturą obrazu”, jest możliwość dokonywania wizualizacji oraz wykorzystanie wielowymiarowości materiału nauczania poprzez połączenie obrazu, dźwięku oraz słowa. Jak słusznie zauważa Magdalena Wołek, kultura obrazu również jest swego rodzaju językiem (podobnie jak język pisany) i za jego pomocą można opisywać otaczającą nas rzeczywistość²⁷. Jak wiadomo, nowoczesne media dają możliwość wykorzystania każdego z tych elementów, w różnych kombinacjach, co zwiększa efektywność ich oddziaływanie.

²⁴ D. Gałuszka, *Gry wideo w perspektywie edukacji pozaformalnej i formalnej*, „Państwo i społeczeństwo” 2017, nr 3/17, s. 74.

²⁵ A. Ogonowska, *Współczesna edukacja medialna: teoria i rzeczywistość*, Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków 2013, s. 190.

²⁶ M. Głoskowska-Sołdatow, *Wybrane aspekty motywowania uczniów do nauki*, [w:] E. Jaszczyszyn i J. Szada-Borzyszkowska, (red.) *Edukacja dziecka – mity i fakty*, Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana, Białystok 2010, s. 422–431.

²⁷ M. Wołek, *Podważane spojrzenie. Hermeneutyka sposobów przedstawiania nowych mediów*, [w:] W. Chyła, (red.), *Kultura medialnie zapośredniczona. Badania nad mediami w optyce kulturoznawczej*, Wydawnictwo Bogucki, Poznań 2010, s. 110–111.

Dzięki wdrażaniu edukacji medialnej nauczyciele zyskują również możliwość łatwego sprawdzania osiągnięć uczniów i stałego monitorowania procesu kształcenia i wychowania. Nie bez znaczenia jest także fakt, że dzięki wykorzystaniu tych nowoczesnych narzędzi, wykorzystywanych powszechnie przez uczniów z pokolenia „digital natives” na co dzień, dużo łatwiej jest pobudzać podopiecznych do twórczych i kreatywnych działań. Ponieważ uczniowie wykorzystują nowoczesne media na co dzień, stymulacja tego typu procesów może również zachęcać ich do samodzielnego zdobywania wiedzy, zwłaszcza że media tego typu są traktowane jako niewyczerpane źródło informacji²⁸. Nowoczesne media z uwagi na ich szeroki zasięg oraz popularność wśród młodych ludzi mogą również aktywnie wspierać procesy mające na celu redukcję różnego rodzaju problemów (emocjonalnych, społecznych itp.) oraz eliminowanie barier komunikacyjnych. Dzięki możliwości indywidualizacji procesu nauczania można ponadto zadbać o rozwijanie umiejętności i sprawności uczniów w różnych aspektach – począwszy od zdolności manualnych poprzez koncentrację na pracy indywidualnej oraz w zespole kończąc. O czym była mowa wcześniej, duże znaczenie ma również możliwość poprawy koordynacji wzrokowo-ruchowo-słuchowej. Dzięki wykorzystaniu nowoczesnych mediów można także pozytywnie wpływać na zdolność logicznego myślenia, podejmowania decyzji, twórczego rozwijania problemów, planowania zadań, umiejętność wyszukiwania i selekcjonowania informacji, ocenę efektywności pracy własnej czy też wyrabianie umiejętności uczenia się przez całe życie²⁹.

PODSTAWOWE ZAGROŻENIA ZWIĄZANE Z MOŻLIWOŚCIĄ WYKORZYSTANIA MEDIÓW W PROCESIE KSZTAŁCENIA

Wykorzystanie mediów w procesie kształcenia niesie jednakże wiele różnych zagrożeń. W ogólnym zarysie zagrożenia te mogą być dwójakiego rodzaju. Te zaliczane do pierwszego typu wynikają przede wszystkim z faktu niewłaściwego

²⁸ J. Jędrzykowski, *Prezentacje multimedialne w pracy nauczyciela*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2008.

²⁹ B. Urbanek, *Media w edukacji – pedagogiczne aspekty ich wykorzystania*, „Nauczyciel i Szkoła” 2013, nr 1(53), s. 240–245.

ich wykorzystywania przez uczniów, co jest skutkiem głównie braku niezbędnej wiedzy oraz niewłaściwego nadzoru ze strony nauczycieli i rodziców. Za Maciejem Tanasiem należy do nich zaliczyć przede wszystkim:

- ucieczkę od świata realnego w świat wirtualny,
- zaburzenia funkcji poznawczych,
- zaburzenia prowadzące do powstania patologii społecznych³⁰,
- uzależnienie od komputera,
- różnego typu dysfunkcje neurologiczne³¹.

Pierwsze zagrożenie wiąże się głównie z powstawaniem zaburzeń emocjonalnych negatywnie wpływających na procesy socjalizacyjne. Z kolei drugie najczęściej łączone jest z zaburzeniami percepcji, logicznego myślenia, pojawieniem się tzw. natręctw myśli czy poczucia zagubienia. Bardzo groźne są również zagrożenia mogące doprowadzić do różnego rodzaju patologii społecznych. Generowanie tego typu zaburzeń łączy się przeważnie z budowaniem pokładów nieuzasadnionej agresji, narastaniem frustracji oraz powielaniem destrukcyjnych i patologicznych wzorców. Coraz częstszym zjawiskiem, zauważalnym zwłaszcza w dobie panującej pandemii COVID-19, jest coraz powszechniej występujące wśród pokolenia „digital natives” uzależnienia od Internetu, gier, mediów społecznościowych czy szerzej – rzeczywistości wirtualnej. Niewłaściwe używanie komputera może również skutkować dysfunkcjami neurologicznymi, do których należy zaliczyć przede wszystkim nerwice, padaczki ekranowe czy tzw. zjawisko telehipnozy³².

Drugi rodzaj zagrożeń wynika głównie z niewłaściwego przygotowania nauczycieli do efektywnego wdrażania treści z zakresu edukacji medialnej. Do najważniejszych zagrożeń tego rodzaju zalicza się przede wszystkim niewystarczający system ich edukowania pod względem możliwości zastosowań edukacji medialnej w procesie kształcenia i wychowania. Kolejnym ważnym elementem jest brak kompetencji z zakresu korzystania z nowoczesnych

³⁰ M. Sitek, M. Such-Pyrgiel, „Cyberkultura. Zagrożenie czy szansa dla edukacji człowieka” [w:] Prawno-społeczne aspekty wychowania w dobie XXI wieku. Zagrożenia, nadzieje, wyzwania. Wydawnictwo WSGE, Józefów 2019.

³¹ M. Tanaś, *Medyczne skutki uboczne kształcenia wspomaganego komputerowo*, „Toruńskie Studia Dydaktyczne” 1993, nr 3, s. 127–128.

³² Tamże, s. 127–128.

technologii teleinformatycznych oraz efektywnego ich wykorzystania w szkole³³. Za bardzo poważną wadę uznaje się także niewłaściwy dobór treści oraz narzędzi dydaktycznych, co powoduje liczne trudności w efektywnym ich wdrażaniu. Często można się również spotkać z brakiem właściwego nadzoru nad uczniem. Efektem braku takiego nadzoru jest niewłaściwe korzystanie z nowoczesnych multimediów oraz nieprawidłowa selekcja wykorzystywanych informacji. Bardzo ważnym elementem, który często bardzo negatywnie determinuje postępy edukacji medialnej, jest niewystarczająca współpraca pomiędzy szkołą i rodzicami, co powinno zawsze być podstawą jej efektywnej realizacji. Za negatywny aspekt należy również uznać zbyt ogólne zapisy podstawy programowej odnoszące się do zasad realizacji edukacji medialnej w szkołach³⁴.

ZAKOŃCZENIE

Przedstawione informacje pokazują, że rozwój nowoczesnych mediów i technologii teleinformatycznych stwarza szereg wyzwań, którym musi sprostać dzisiejsza szkoła. Z jednej strony jest to wielka szansa, aby proces kształcenia uczynić bardziej efektywnym, z drugiej zaś istnieją liczne zagrożenia, którym nauczyciele oraz rodzice powinni zapobiegać. Aby osiągnąć ten cel, należy zadbać o to, aby we właściwy sposób realizować podstawowe postulaty edukacji medialnej. Edukacja ta powinna nie tylko skupiać się na efektywnym wykorzystywaniu nowoczesnych technologii w nauczaniu, ale również musi kłaść duży nacisk na wyposażenie uczniów w niezbędne kompetencje, które pozwolą im na odróżnianie treści pożądaných od niepożądanych. Dzięki takiemu podejściu będzie można skutecznie eliminować opisane zagrożenia, a uczniowie nauczą się w szybki i atrakcyjny dla nich sposób zdobywać wiedzę oraz nowe umiejętności.

³³ R. Matusiak, *Kompetencje i problemy nauczyciela w zakresie nauczania edukacji medialnej*, „Kognitywistyka i Media w Edukacji” 2017, nr 2, s. 59–61.

³⁴ Tamże, s. 59–61.

BIBLIOGRAFIA

- Biel W., *Nowe media – interpretacja pojęcia w kontekście pedagogicznym*, „Edukacja – Technika – Informatyka” 2017, nr 1/19.
- Gałuszka D., *Gry wideo w perspektywie edukacji pozaformalnej i formalnej*, „Państwo i społeczeństwo” 2017, nr 3/17.
- Głowska-Sołdatow M., *Wybrane aspekty motywowania uczniów do nauki*, [w:] E. Jaszczyszyn i J. Szada-Borzyszkowska (red.) *Edukacja dziecka – mity i fakty*, Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana, Białystok 2010.
- Grochowski P., *Lud internetowy i jego folklor*, Wprowadzenie, [w:] P. Grochowski, Netlor. *Wiedza cyfrowych tubylców*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2013.
- Jędrzykowski J., *Prezentacje multimedialne w pracy nauczyciela*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2008.
- Kozłowska A., *Oddziaływania mass mediów*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2006, s. 76–77.
- Matusiak R., *Kompetencje i problemy nauczyciela w zakresie nauczania edukacji medialnej*, „Kognitywistyka i Media w Edukacji” 2017, nr 2.
- Michniuk A., Koniczna P. i Pastwa A., *Młodzi pedagodzy kontra Digital natives*, „Kultura Popularna” 2014, nr 3(41).
- Morozowski M., *Media masowe. Władza, rozrywka i biznes*, ASPRA-JR, Warszawa 2001.
- Nieć M., *Komunikowanie społeczne i media*, Wolter Kluwer, Warszawa 2010, s. 64.
- Nowicka E., Walas B., *Edukacja medialna dzieci w wieku przedszkolnym*, „Edukacja – Technika – Informatyka” 2018, nr 4/26.
- Ogonowska A., *Współczesna edukacja medialna: teoria i rzeczywistość*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2013.
- Osmańska-Furmanek W., Furmanek M., *Pedagogika mediów*, [w:] B. Śliwerski (red.), *Pedagogika subdyscypliny wiedzy pedagogicznej*, T. 3, GWP, Gdańsk 2006.
- Prensky M., *Digital Natives, Digital Immigrants*, „On the Horizon. MCB University Press” 2001, vol. 9/5.
- Przybyła M., *Digital natives vs. digital immigrants? – szkoła a kreatywność on-line*, „Studia Edukacyjne” 2012, nr 23.
- Sartori G., *Homo videns. Telewizja i postmyślenie*, Wydawnictwo UW, Warszawa 2007.
- Such-Pyrgiel M. System wartości osób żyjących w pojedynkę w świetle wyników badań własnych. *Academic Journal of Sociology*, 7/2012, Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2012, ss. 77–91, ISSN 2299-2367.
- Such-Pyrgiel, M. *Legal changes against the family and single people in twenty first century in Poland*, *Annales Universitatis Apilenis Series Jurisprudentia*, Alba Iulia 2014, Vol. 17/2014, ss. 148-156, ISSN 1454-4075.
- Such-Pyrgiel, M. *The socio-demographic changes in contemporary polish society. Selected issues*, *POLITICKÉ VEDY Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security Studies*, 2018, Vol. 21, No. 4, pp.162-177, ISSN 1335–2741.

- Such-Pyrgiel, M. *Człowiek w dobie cyfrowej transformacji. Studium socjologiczne*, wyd. Adam Marszałek, Toruń 2019, ss. 347, ISBN 978-83-66220-96-6.
- Tanaś M.. *Medyczne skutki uboczne kształcenia wspomagane komputerowo*, „Toruńskie Studia Dydaktyczne” 1993, nr 3.
- Tomaszewska H. *Młodzież, rówieśnicy i nowe media. Społeczne funkcje technologii komunikacyjnych w życiu nastolatków*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 2012.
- Urbanek B., *Media w edukacji – pedagogiczne aspekty ich wykorzystania*, „Nauczyciel i Szkoła” 2013, nr 1(53).
- Więzkowska M., *Co wciąga Twoje dziecko?*, Wydawnictwo M, Kraków 2012.
- Wołek M., *Podjejrzone spojrzenie. Hermeneutyka sposobów przedstawiania nowych mediów*, [w:] W. Chyła i in. (red.), *Kultura medialnie zapośredniczona. Badania nad mediami w optyce kulturoznawczej*, Wydawnictwo Bogucki, Poznań 2010.